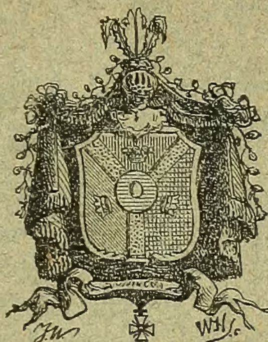

REDE

TER HERDENKING VAN DEN STERFDAG VAN

CAROLUS LINNAEUS,

EENE EEUW NA DIENS VERSCHEIDEN,

IN FELIX MERITIS, OP DEN 10DEN JANUARI 1878,

UITGESPROKEN DOOR

DR. C. A. J. A. OUDEMANS,

Hoogleeraar te Amsterdam.

NIET IN DEN HANDEL.

AMSTERDAM, — SCHELTEMA & HOLKEMA.

1878.

REDE

TER HERDENKING VAN DEN STERFDAG VAN COROLUS LINNAEUS,

EENE EEUW NA DIENS VERSCHEIDEN.

REDE

TER HERDENKING VAN DEN STERFDAG VAN

CAROLUS LINNAEUS,

EENE EEUW NA DIENS VERSCHEIDEN,

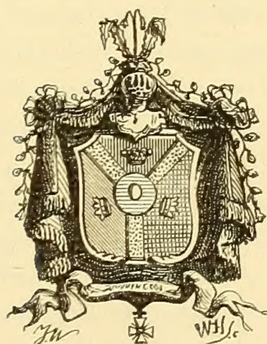
IN FELIX MERITIS, OP DEN 10DEN JANUARI 1878,

UITGESPROKEN DOOR

DR. C. A. J. A. OUDEMANS,

Hoogleeraar te Amsterdam.

AMSTERDAM,
SCHELTEMA & HOLKEMA.
1878.

Stoomdrukkerij van Roeloffzen & Hübner, Amsterdam.

Zeer gewenschte Toehoorders!

Tot de aangenaamste — mag ik zeggen tot de liefelijkste herinneringen aan den tijd, toen het mij vergund was, de edelste vruchten voor verstand en geest te plukken op Minerva's grondgebied binnen de aloude Sleutelstad, behooren de vroege morgenuren, na de paaschvacantie, en tot het einde van den academischen cursus, aldaar doorgebracht in de gehoorzaal van den wijdvermaarden plantentuin. Met frissche krachten en blij van zin heengesneld naar de plaats, waar wij wisten, dat de nog slechts kort te voren uit haar winterslaap gewekte natuur, eerst met schuchtere, maar allengs met kwistiger hand de schatten van Flora ter onzer beschikking zoude stellen, viel ons dan het voorrecht ten deel, aan de hand van een ervaren gids, in dien doolhof van vormen te worden rondgeleid; opmerkzaam te worden gemaakt op de talrijke wisselingen in de samenstelling en den bouw der meest verschillende plantendeelen; gewezen te worden op de leidende gedachte, welke aan zoo veel verscheidenheid ten grondslag lag.

Maar, wat bij die lessen bovenal onze opmerkzaamheid gaande maakte: het was de openbaring van het geheim, hoe, op de eenvoudigste wijze, uit de waarneming van wat de bloemen ons te aanschouwen gaven, tot de rangschikking der gewassen, en daarmede tot de kennis hunner namen konde worden opgeklommen. Zoo toch, wij begrepen het alras, werd ons niet alleen het middel aan de hand gedaan, de Flora van Nederland tot een onderwerp onzer studie te maken, maar ook een wetenschappelijk genot in het verschiet gesteld, waarvan het bestaan tot daartoe voor ons verborgen was gebleven.

Ik mag dit een en ander niet in mijne herinnering terugroepen, zon-

der den naam te noemen van den man, wiens beminnelijk karakter en opofferende dienstvaardigheid voor zijne leerlingen die bijeenkomsten zoo aantrekkelijk maakte, en ze als eene ontspanning deed beschouwen: niet enkel door meer gevorderden, maar zelfs door hen, wier eerste schrede op het gebied der natuurwetenschappen ter nauwernood gezet was, of wier wankele tred maar al te zeer van behoefte aan krachtige hulp getuigde.

Die man was REINWARDT, na een veelbewogen leven tot hoogleeraar in de plantenkunde te Leiden beroepen, en, op ongeveer 70jarigen ouderdom, nog met evenveel vuur en ijver voor zijne beroepsbezigheden vervuld, als toen hij op Java, met eene uiterst veelomvattende zending belast — eene zending, waarbij hem werd opgedragen: de zaken van den landbouw, de geneeskunst, de vaccine, het lager onderwijs en het natuurkundig onderzoek op geregelden voet te brengen — bij het Indisch Bestuur de rol van een geheel Ministerie vervulde.

Wellicht verwondert het u, mijne Hoorders! dat de naam van REINWARDT op heden nog eer door mij werd uitgesproken dan die van hem, ter eere van wiens nagedachtenis wij hier zijn saamgekomen; vergunt mij echter, in dat geval, U te doen opmerken, dat mijn optreden aan deze plaats, op dezen 10en Januari, eenige toelichting noodig heeft, en dat ik die niet anders als in hetgeen voorafging meende te kunnen vinden.

REINWARDT toch was een der vurigste bewonderaars van den grooten man, wiens herinnering ons thans vervult: van den eenigen LINNÆUS, en niet alleen gewoon, ons, te midden der bloeiende plantenwereld, met de werken van den beroemden meester bekend te maken en die te verklaren, maar tevens om ons op te leiden in eerbied voor den genialen natuuronderzoeker, wiens verdiensten voor de wetenschap, die hij liefhad, door anderen slechts zelden geëvenaard, maar stellig niet werden overtroffen. Onder den indruk zijner kernachtige woorden, uitgesproken in de wel is waar doode, maar toch bezielende taal, waarin LINNÆUS zelf voor tijdgenoot en nakomeling gedacht en geschreven had, moest wel in het jeugdig gemoed, zoo daar eene vonk sluimerde van het vuur, waarmede onze voorganger vervuld was, de zucht worden aangewakkerd, in den beperkten kring onzer naaste omgeving de weerkaatsing terug te vinden van het beeld, door den grooten Zweed uit de hem cijnsbaar geworden schatten der plantenwereld opgetrokken. Mij althans werd, door REINWARDT's voorbeeld en lessen, reeds vroegtijdig de weg voorgespiegeld,

dien ik te bewandelen zou hebben; en zou het dan verwondering kunnen wekken, dat ik, na vóór 18 jaren het toppunt mijner wenschen te hebben bereikt, om namelijk op mijne beurt geroepen te worden, als Flora's priester dienst te doen, en, onder meer, de orde te ontvouwen, welke de menschelijke geest ook op haar gebied heeft weten op te sporen, dat ik, zeg ik, met belangstelling kennis nam van het voornemen, in de stad mijner inwoning den dag te herdenken, waarop, nu 100 jaar geleden, de grondlegger van de rangschikking der 3 Rijken der Natuur het tijdelijke met het eeuwige verwisselde?

Verre echter was van mij de gedachte, dat ikzelf zou worden uitgenoodigd, een werkzaam deel te nemen aan hetgeen die herdenking eenigen luister zou kunnen bijzetten, en dat de vereerende taak, de tolk te wezen van hen, wier ingenomenheid met het ruchtbaar geworden plan de ontwerpers daarvan al zeer spoedig tot steun en verlichting zou strekken, aan mij zou worden opgedragen. En toch, hoe gaarne ik ook gewenscht hadde dat ik, in stille afzondering, slechts hoorder en toeschouwer gebleven, en aan een met redenaarstalent begaafd spreker de eer des catheders gegund ware, de neiging, aan den mij kenbaar gemaakten wensch niet toe te geven, zwichtte ten slotte voor de overreding en onder den invloed van den man, wiens leeftijd, beminnelijkheid, opofferende hulpvaardigheid voor jeugdige natuuronderzoekers en eerbied voor de Zweedsche Zon, mij het beeld van mijn onvergetelijken leermeester voor den geest tooverden, en wiens naam ik U slechts heb te noemen om zeker te wezen, dat Gij, zoo ik te kort mocht schieten in de volvoering van wat ik heb op mij genomen, mij daarvoor niet te zeer aansprakelijk zult stellen: ik bedoel onzen waardigen stadgenoot, den Heer G. F. Westerman.

Zonder vrees voor onbescheidenheid, waag ik het, hier mede te deelen, wat trouwens velen Uwer niet onbekend zal zijn gebleven, dat het denkbeeld om ook in Nederland den 100sten sterfdag van Linnæus te herdenken, het eerst door den Heer Westerman werd uitgesproken. Van jongs af met lust en liefde voor de natuurwetenschappen vervuld; niet terugdeinzend voor talrijke bezwaren, welke hem zijn doel zouden hebben kunnen doen missen; onafgebroken strevend naar de verwezenlijking eener grootsche gedachte — had hij in de talrijke geschriften van den Zweedschen natuuronderzoeker niet alleen leering en steun, maar ook kracht geput om voort te gaan op het niet altijd effen terrein, dat vóór hem lag. Wat wonder dan, dat, bij het naderen van 1878, de gedachte

hoe langs zoo meer wortel bij hem schoot, de hulde, welke hij zijn wegwijzer steeds in stilte en eenvoud gebracht had, in een bepaalden vorm te gieten, en te trachten ook anderen op te wekken, den tegenwoordigen 10en Januari niet onopgemerkt voorbij te laten gaan, maar tot een gedenkdag te verheffen, waarop de herinnering aan een groot man zou worden levendig gehouden.

Het zoude mij te ver voeren, zoo ik U nauwkeurig uiteen wilde zetten, op welke wijze het doel, dat thans bereikt is, voorbereid en ter verwezenlijking gebracht werd. Genoeg zij het meê te deelen, dat de „Maatschappij van Tuinbouw en Plantkunde" een der eerste genootschappen geweest is, welke hun zegel aan het voornemen gehecht hebben; dat door haar de eerste pogingen ter verspreiding en aanbeveling daarvan in het werk zijn gesteld, en dat zij, toen de grootste moeilijkheden ter verkrijging van den door velen gekoesterden wensch overwonnen waren, haar mandaat in de handen eener gemengde commissie heeft neergelegd, aan wie, onder het voorzitterschap van den Heer VIRULY VERBRUGGE, de verdere regeling van het plan werd opgedragen.

Ware de 10de Januari de geboortedag van LINNÆUS geweest, wellicht dat de aanleiding tot deze samenkomst velen uwer natuurlijker ware toegeschenen dan thans, nu die datum ons zijn verscheiden in herinnering brengt. Men houde echter in het oog: vooreerst, dat zij, die gedurende hun leven nog gaarne een openlijk getuigenis van hunnen eerbied voor den Zweedschen natuuronderzoeker wenschten af te leggen, hun voornemen moeilijk tot het jaar 1907 konden uitstellen, wel overtuigd, dat alsdan een volgend geslacht hunne plaats zou hebben ingenomen; en ten tweede, dat het herdenken van den geboortedag van een groot man ons toch altijd terugvoert naar het tijdstip, waarop hij het eerste levenslicht aanschouwde, en niets kon doen vermoeden, van welke beteekenis zijn volgend leven zijn zoude, terwijl de terugblik op den dag van het verscheiden niet anders gedacht kan worden als in samenhang met al wat gedurende den korteren of langeren levensduur verricht en als geestelijke of wetenschappelijke erfenis werd nagelaten.

Nog ééne opmerking moge hier hare plaats vinden, met het oog op de omstandigheid, dat onze hulde heden geen Nederlander, maar een vreemde geldt, terwijl toch gewoonlijk — anders als gedurende hun leven — profeten na hun dood meest in hun eigen land worden geëerd. Te dezen opzichte echter herinnere men zich, dat ons vaderland den Zweedschen nabuur drie jaar lang gastvrijheid verleende, hem de docto-

rale waardigheid schonk, en vele zijner belangrijkste geschriften binnen zijne grenzen ter perse zag voeren, terwijl de vreemdeling zelf verklaarde, hier eene tweede bakermat, in elk geval een drietal zijner gelukkigste levensjaren gevonden te hebben. Waar zooveel genegenheid, in lang vervlogen tijden, van weerszijden betoond en ondervonden werd, kan het geene verwondering wekken, dat de nazaat nog eens terugblikt op den tijd en op personen, wier geschiedenis hem tot verheffende gedachten voeren kan, en waaruit voor elkeen steeds hoog te waardeeren lessen te putten zullen zijn.

Vergunt mij dan, U, in korte trekken, het leven en het beeld van LINNÆUS voor den geest terug te roepen en zijne beteekenis als natuuronderzoeker voor U te schetsen.

KAREL LINNÉ werd den 23en Mei van het jaar 1707 te Råshult, een dorp in de Zweedsche provincie Småland, geboren. Zijn vader bekleedde daar toen sedert twee jaar het ambt van prediker, en was met de dochter zijns voorgangers, CHRISTINA BRODERSON, gehuwd. Onze KAREL was de eersteling van het jonge echtpaar, dat, van een karig inkomen moetende leven, genoodzaakt was een gedeelte zijner zorgen te wijden aan de bebouwing van een stuk land, tot de pastorie behoorend, en vruchtbaar genoeg om in een goed deel van het levensonderhoud der kleine familie te voorzien. Een plekje grond, tot bloemhof ingericht, schonk den vader de gelegenheid, zijn jonge spruit nu en dan eenige bloemen mede te brengen, die de rol van speelgoed moesten vervullen.

Een jaar slechts na de geboorte van zijn zoon, werd de vader, in dezelfde betrekking, verplaatst naar Stenbrohult, een eenigszins aanzienlijker kerspel, waar hij tot zijn dood gevestigd bleef en zich verheugen mocht in het bezit van een uitgestrekten tuin, welks bezorging hem zoo na aan het harte lag, dat hij dien na eenige jaren tot den schoonsten en rijksten der gansche streek wist te verheffen, met zelfvoldoening kunnende wijzen op een 400-tal vreemde gewassen, welke daarin gekweekt werden.

Naar mate de jonge KAREL ouder werd, was hij zijn vader in het verzorgen van den hof meer en meer behulpzaam, en dat met zoo veel vuur en ijver, dat hij, ter belooning daarvoor, op zijn 8en verjaardag

een eigen stukje gronds ten geschenke ontving, 't welk voortaan KAREL's hof zou heeten, en waar hij naar eigen inzichten den scepter zwaaien en het gebied zou mogen voeren. De lust, zijn lievelingsplekje aan bevalligheid te doen winnen, deed den jeugdigen tuinier uit het wild alles bijeenbrengen, wat hem door geuren of kleuren bijzonder getroffen had; uit den naasten omtrek werden zijne strooptochten al verder en verder voortgezet; de sluimerende neiging tot het onderzoek der natuur zoo doende meer en meer opgewekt, en bij dat alles zijne gezondheid gehard en zijne krachten gesterkt.

Het was er echter verre van af, dat de ouders in hetgeen de knaap tot stand bracht, of in wat hem boven al het andere scheen te boeien, iets meer zagen dan een spel, wel geschikt om hem verpoozing te verschaffen en van minder wenschelijke vermaken van den kinderlijken leeftijd af te houden, maar allerminst van nature om daaruit voor de toekomst eenig heilrijk gevolg of eenigen invloed op zijn lateren levensloop te verwachten. Niets scheen natuurlijker dan dat ook KAREL eenmaal de voetstappen zijns vaders drukken, en, na de daartoe behoorende studiën geëindigd te hebben, als eerzaam prediker eene plaats in Zweden moest trachten te verwerven.

Met die gedachte in overeenstemming, werd LINNÉ dan ook op zijn 10de jaar, na tot op dien tijd onderwijs van zijn vader genoten te hebben, naar Wexiö gezonden om er de Latijnsche school te bezoeken. Het duurde echter niet lang, of ook hier kwam de oude neiging weder boven, en, verstoken van eene werkplaats in de vrije natuur, waar hij zijne zorgen aan Flora's telgen zou kunnen wijden, trachtte hij zich daarvoor schadeloos te stellen door al zijn vrijen tijd aan het maken van meer of minder uitgestrekte wandelingen te besteden, onverschillig of daardoor zijne lessen soms minder goed opgezegd, of zijn schrijfwerk onnauwkeuriger werd afgeleverd. Zijne medeleerlingen beschouwden onzen KAREL dan ook geenszins als een hoogvlieger, maar veeleer als een gemoedelijken leeglooper — een oordeel, gelukkig niet in overeenstemming met het gevoelen van den Rector der school LANARIUS, wiens scherpe blik in zijn jongen kweekeling het toekomstig genie ontdekt, en die, zelf een bewonderaar der plantenwereld, hem zoo weinig mogelijk van de tucht deed ondervinden, die op andere scholieren in alle gestrengheid werd toegepast.

De toegeeflijkheid van LANARIUS kon echter niet verhinderen, dat LINNÉ, in de 7 jaren welke hij onder zijne leiding had doorgebracht, lang zoo veel vorderingen niet gemaakt had als men met billijkheid had

mogen verwachten; en toen hij dan ook in het jaar 1724 aan het gymnasium te Wexiö geplaatst werd om daar de lessen in de dogmatiek, het Hebreeuwsch, en andere, voor toekomstige godgeleerden bestemde, lessen te volgen, bleek het zeer spoedig, dat de jongeling te weinig letterkundig ontwikkeld was om ze met vrucht te kunnen aanhooren, en meende men, nadat talrijke vermaningen om zich met meer ernst op de theologische wetenschappen toe te leggen niet gebaat hadden, terwijl daarenboven nog voortdurend aan Flora geofferd werd, den prediker LINNÆUS den raad te moeten geven, zijn zoon van de studie te nemen en eene andere loopbaan voor hem te kiezen. — De vader, wiens vurigste wensch het steeds geweest was, zijn zoon in zijne eigen voetstappen te zien treden, deed nog ééne poging om dezen voor zijn lievelingsdenkbeeld te winnen; maar, toen KAREL hem openhartig had medegedeeld, dat hij met den allersterksten weêrzin tegen de godgeleerde studiën gekant was, hield hij niet verder aan, en kwam het denkbeeld bij hem op, zijn zoon bij een schoenmaker in de leer te doen.

Zoo bevond zich dan KAREL LINNÉ op zijn 18e jaar in denzelfden toestand als meer andere beroemde mannen: een LUTHER, een TYCHO BRAHE, een SCHAKESPEARE, een VOLTAIRE, een TOURNEFORT, een BOERHAAVE, voor wie allen, een tijd lang, eene geheel andere toekomst bestemd was geweest als die zij later te gemoet snelden. Gelukkig echter werd ook voor hem het zwaard van DAMOCLES tijdig uit den weg geruimd, en komt aan den provincialen arts te Wexiö, JOHANNES ROTHMANN, die tevens het leeraarsambt in de natuurkunde aan het gymnasium dier stad bekleedde, de eer toe, den jongeling voor geestelijken ondergang gered en voor de wetenschap bewaard te hebben.

Diep bewogen met het lot, dat zijn jeugdigen vriend beschoren scheen, en, evenals LANARIUS, overtuigd van den allergelukkigsten aanleg van den jongen KAREL, had ROTHMANN het er op gezet, den predikant LINNÆUS tot andere gedachten te brengen en hem de gaven zijns zoons van hare lichtzijde te leeren kennen. Het kostte hem echter zeer veel moeite, zijne bedoelingen door te drijven, en eerst nadat hij den vader beloofd had, zijn zoon gedurende de nog overige studiejaren bij zich in huis te nemen, voor zijn onderhoud zorg te dragen en hem bij zijne studiën, die thans aan de geneeskunde gewijd zouden zijn, de noodige hulp te verschaffen, werden zijne plannen goedgekeurd, en mocht de jonge LINNÉ het voorrecht smaken, van nu aan geene ernstige hinderpalen meer aan zijne neiging te zien in den weg gesteld.

Twee jaar lang bleef LINNÉ de gast van ROTHMANN. De vriendelijke leiding, in diens woning ondervonden; de toegang tot diens boekerij, voor den jongeling van te meer gewicht, dewijl hij er de voor dien tijd voortreffelijkste werken over de plantenkunde vereenigd vond; de hulp, door ROTHMANN zelven hem bij zijne studiën verleend, deden hem rijpen voor de hoogeschool, en op 20-jarigen ouderdom mocht hij dan ook het voorrecht smaken, als student aan de Universiteit te Lund te worden ingeschreven.

Was het leven van KAREL LINNÉ tot hiertoe niet altijd onbewolkt geweest, weldra zoude hij ondervinden, dat zijne geestkracht, ook als student, op eene zware proef zoude worden gesteld. Zijne vestiging te Lund, en niet te Upsala, was namelijk niet uit vrije keuze geschied, maar hem opgedrongen geworden door den slechts beperkten geldelijken bijstand, waarop hij van den kant zijner ouders konde rekenen, en door het aanbod van een zijner bloedverwanten, den hoogleeraar HUMARUS, die hem aldaar ondersteuning beloofd had. Met deze in het vooruitzicht, scheen zijn horizon dan ook tamelijk opgeklaard. Maar weinig had de jonge man gedacht, dat de dag zijner aankomst te Lund ook die van de begrafenis zijns begunstigers wezen zou. HUMARUS was na eene korte ziekte bezweken, en LINNÉ daardoor plotseling beroofd van den steun, waarvan hij zich, en te recht, zoo veel goeds voor zijn volgend leven had voorgespiegeld.

De drang der omstandigheden noopte hem echter den moed niet op te geven, maar aan alle bezwaren het hoofd te bieden, en gelaten te dragen wat hem was opgelegd. Met ijver bezocht hij derhalve de lessen, welke hij noodig had, en daaronder allertrouwst die over de plantenkunde van STOBAUS. Aan dezen kon de voortreffelijke aanleg zijns leerlings, wiens kennis in alle onderdeelen der natuurwetenschap boven die zijner medestudenten uitblonk, kwalijk verborgen blijven, en weldra gevoelde hij zich dan ook zoo sterk tot LINNÉ aangetrokken, dat hij, bekend geworden met diens nooddruft, besloot hem een kosteloos verblijf aan te te bieden en, als een tweede ROTHMANN, voor zijn onderhoud zorg te dragen.

Terwijl de boekerij en de verzamelingen van naturaliën van STOBAUS met ijver door LINNÉ geraadpleegd werden, oefende de omgang met zijn leermeester een allergunstigsten invloed op zijne geheele persoonlijkheid uit. Rijper in ervaring en zichzelven beter bewust geworden van wat het doelwit zijns levens behoorde te zijn, wies zijn verlangen nu ook,

aan de eerste hoogeschool van zijn vaderland een bezoek te brengen en te trachten, den horizon zijner kennis uit te breiden. Na een driejarig verblijf te Lund waagde hij het den tocht naar Upsala te ondernemen, wel bewust dat zijne geringe hulpmiddelen hem ook daar wellicht menige teleurstelling zouden berokkenen, maar geen weerstand kunnende bieden aan den inwendigen drang, die hem noopte het wetenschappelijk hoogere en volmaaktere te gemoet te snellen. Daarenboven had men hem voorgespiegeld, dat een Regeeringsbeurs allicht zijn deel konde worden, en dat hij, tot het verwerven daarvan, zich vooral aan den hoogleeraar CELSIUS had aan te sluiten.

Te Upsala aangekomen, vond LINNÉ aldaar de professoren RUDBECK en ROBERG belast met het geven van onderwijs in de natuurhistorische en geneeskundige wetenschappen. Beiden waren hoog bejaard en weinig voortvarend, en tot zijne spijt ontdekte LINNÉ dan ook weldra, dat zijne verwachting aangaande den aard en den omvang van het aan de eerste Zweedsche hoogeschool te genieten onderwijs, veel te hoog gespannen geweest was. — Eene poging om met CELSIUS, wien men, niettegenstaande zijn titel van „eersten hoogleeraar der Godgeleerdheid" eene veel ruimere plantenkennis toeschreef dan zijne zooeven genoemde ambtgenooten, mislukte, omdat die geleerde, wegens dienstzaken naar Stockholm geroepen, verlof bekomen had, zich een jaar lang van Upsala te verwijderen.

Onder deze omstandigheden en terwijl de zorg voor zijn onderhoud LINNÉ langzamerhand begon te kwellen, ontwaakte in zijn gemoed hoe langs zoo meer het verlangen, naar Lund terug te keeren, en hij zou hieraan zonder twijfel gevolg hebben gegeven, ware het niet dat hij er tegen had opgezien, STOBÄUS, zijn vaderlijken vriend in laatstgenoemde stad, wien hij zonder voorkennis verlaten had, weder onder de oogen te komen. Hij bleef dus waar hij was, maar de lang gevreesde dag, waarop hij geen penning meer de zijne zoude mogen noemen, brak dan ook eindelijk aan, en, hoewel tot het kosteloos bijwonen der lessen toegelaten, moest hij toch eindelijk, hoe zwaar hem zulks viel, de gastvrijheid zijner medestudenten inroepen, ja, werd hij er eindelijk toe gebracht, zich voor hunne ter zijde gelegde kleederen aan te bevelen. Treffend luidt het verhaal, hoe de later zoo beroemd geworden man, in dien tijd der beproeving, zijn schoeisel zelf, en dus op uiterst gebrekkige wijze, herstellen moest, en zóó onwillekeurig tot den staat was afgedaald, die eens voor hem bestemd scheen, doch dien zijn goed gesternte niet

gewild had dat hij volgen zou; en verwonderen kan het ons dan ook niet, dat hij later, bij het houden eener openbare rede, de Voorzienigheid dankte, dat hij zegevierend uit den moeilijken strijd was te voorschijn getreden. „Aan U" dit waren zijne woorden, „aan U, Almachtig God! breng ik mijn dank, dat Gij mij, gedurende mijn levensloop, ook toen ik den last der folterendste armoede moest verduren, met Uwe hulp nabij zijt geweest!"

Inderdaad, Linné was, door den druk der tijden, wel gebogen, maar niet gebroken, en, hunkerend naar den terugkeer van Celsius, had hij steeds met alle kracht tegen het noodlot gekampt. Gevoelde hij behoefte aan moed en onderwerping, zoo wist hij te voren, die in den plantentuin te zullen vinden, te midden eener schepping, waaraan zijne ziel met innigheid gehecht was, en telkens, wanneer die pelgrimstocht door hem was volbracht, bespeurde hij, dat kalmte in zijne borst was nêergedaald.

Eindelijk, op een morgen dat hij weder in dien lusthof ronddoolde, trad er een onbekende op hem toe, die een wetenschappelijk gesprek met hem aanknoopte, en wien zijne kennis van al wat tot den tuin behoorde, en de nauwkeurige wijze, waarop hij zich wist uit te drukken, bijzonder schenen te behagen. Beiden gevoelden zich tot elkander aangetrokken, en toen zij nu, na afscheid genomen te hebben, van anderen vernamen, met wien zij gesproken hadden, behoefde Linné bij Celsius geene aanbeveling meer om hem in een Mæcenas herschapen te zien.

Zelf bezig zijnde, een werk over de planten des Bijbels te schrijven, kwam het denkbeeld bij Celsius op, van Linné's groote gaven partij te trekken, en den jongen man, van wiens benarden toestand men hem onderricht had, tevens voor verder verval te vrijwaren. Hij bood hem daarom huisvesting en onderhoud aan, bijaldien hij hem bij zijne veelomvattende onderzoekingen de behulpzame hand wilde bieden. Dat Linné dit aanbod met geestdrift aanvaardde, behoeft nauwelijks verzekerd te worden; hij zag er de eerste stralen van een nieuwen dageraad in gloren; en het zij dan ook tot zijne eer gezegd, dat hij den 70-jarigen grijsaard ten einde toe trouw ter zijde stond, en in diens achting en innige vriendschap bleef voortleven tot het oogenblik, waarop deze het matte hoofd ter eeuwige ruste neervleide.

Linné had den ouderdom van 23 jaar bereikt, en binnen de grenzen van zijn vaderland reeds eenigen naam verworven, toen de hoogbejaarde Rudbeck hem in zijne plaats het geven van de lessen in de plantenkunde opdroeg. Geen eerbewijs had Linné welgevalliger kunnen zijn,

en hij toog dan ook aan het werk met eene opgewektheid en een ijver, als waarvan men aan de Hoogeschool te Upsala in vele jaren geen voorbeeld gezien had. Door zijne grondige studiën overtuigd, dat de leerwijze van TOURNEFORT, den toenmaligen heerscher op het gebied der planten-rangschikking, voor verbetering vatbaar was, en zelf reeds pogingen hebbende in het werk gesteld om tot eene nieuwe classificatie te geraken, wist hij de Zweedsche jongelingschap in zoo hooge mate door zijne voordrachten te boeien en in liefde voor het vak zijner keuze te ontvonken, dat zijn naam als docent zeer spoedig met onderscheiding genoemd werd, en men hem reeds als den toekomstigen hervormer der toenmaals heerschende begrippen op het gebied der plantenkunde begon te beschouwen.

Onder al deze omstandigheden, kwam, in den boezem van het Koninklijk Genootschap der Wetenschappen te Upsala, het plan ter sprake, bij 's Lands Regeering krachtig op een natuurhistorisch onderzoek der provincie Lapland aan te dringen, en wel op grond, dat deze, hoewel van alle provinciën de uitgestrektste, echter door haren afstand en hare woestheid nog slechts eenmaal bezocht was, en dan nog wel met de bedroevende uitkomst, dat de belangrijke verzameling voorwerpen, bij die gelegenheid bijeengebracht, bij den grooten brand van Upsala in het jaar 1702, eene prooi der vlammen geworden was.

De Zweedsche Regeering, van het nuttige der onderneming overtuigd, hechtte haar zegel aan het plan, stelde er eene som voor beschikbaar, en droeg aan de hoogleeraren RUDBECK en CELSIUS de keuze op van den man, aan wien de veelomvattende taak zou worden opgedragen. Beiden aarzelden geen oogenblik, LINNÉ daarvoor aan te bevelen, en deze, met de hem te beurt gevallen onderscheiding hoogelijk ingenomen, bedacht zich geen oogenblik haar te aanvaarden, maakte zich spoedig na zijne benoeming tot de reize gereed, bracht nog eerst een bezoek aan zijne ouders, en vertrok den 2den Mei 1732 uit Upsala, het ruwe en onherbergzame Noorden te gemoet.

Het zoude mij veel te ver voeren, indien ik onzen held op zijne tochten — zwerftochten in den waren zin des woords — overal vergezellen, en zijn lief en leed, daarbij ondervonden, U verhalen wilde. Genoeg zij het daarom mede te deelen, dat hij de reis met niet meer dan *f* 150 — grooter toch was de bijdrage der Zweedsche Regeering niet — aanvaardde; dat hij in het laatst van October 1732, en dus na eene afwezigheid van bijna 6 maanden, in Upsala terugkeerde, en dat hij het

grootste gedeelte zijner reis in uitgestrekte sneeuwvlakten of onherbergzame bosschen, tusschen rotsen en in moerassen doorbracht, doorgaans geheel alleen en te voet, niet zelden ten prooi aan de grootste ongemakken, en hoogst tevreden zoo hij tegen het vallen van den avond in de ellendige hut van den een of anderen Laplander gastvrij werd opgenomen. Gedurende de geheele reis bestond zijn voedsel bijna uitsluitend uit visch en rendiermelk, en dikwerf was hij dan ook zoo uitgeput door vermoeienis en gebrek, dat hij dagen achtereen rust genieten en door betere spijzen de verloren krachten moest trachten terug te winnen.

Het doel van den tocht was echter, trots al die bezwaren, bereikt. Hoogst belangrijke verzamelingen van dieren, planten en delfstoffen; uitvoerige aanteekeningen van allerhanden aard, ook over weinig gekende onderwerpen; eene rijke ondervinding als natuuronderzoeker en reiziger — dit alles was het eigendom geworden van den man, wiens vurige liefde voor de wetenschap en onleschbare dorst naar kennis slechts geëvenaard werden door zijne geestkracht in het trotseeren van gevaren en zijne standvastigheid in het najagen van het doel waartoe hij zich geroepen achtte.

Het zij mij vergund U er op te wijzen, dat ook onze stad nog eene herinnering rijk is aan dien onvergetelijken tocht naar Lapland, den moeilijksten en niet minst vruchtbaren der 6 natuurhistorische reizen, door LINNÉ ondernomen. Wie toch, die het voorrecht genoten heeft, de fraaie boekerij van onzen dierentuin te bezoeken, is niet getroffen geworden door dat keurig uitgevoerde konterfeitsel, bijna ten voete uit, van dien jongen man, met dat opgeruimd gelaat, dien helderen blik en dat doordringend oog, maar gedost in die wonderlijke pij van rendiervellen, met dat vreemde hoofddeksel en die welgevulde handschoenen, en verder met al de attributen, niet vreemd aan hem, die op het punt staat een botanischen tocht van eenigen duur te ondernemen? Welnu, het opschrift zegt ons, dat die beeltenis op LINNÉ betrekking heeft, maar thans wordt het ons duidelijk, dat wij hem daar voor ons zien zooals hij in Lapland reisde, naar 's lands wijze gekleed en zoo veel mogelijk beveiligd tegen teisterende winden en snerpende koude. Gewis, indien er ééne plaats is in Nederland, waar dat doek niet mocht ontbreken, dan is het ons veel geliefd *Natura Artis Magistra*, waar eene uitgezochte verzameling levende dieren, met bijzondere zorg verdeeld over een smaakvol aangelegden en met keur van sierlijke en mild bloeiende gewassen prijkenden tuin; waar een museum van levenlooze voorwerpen uit het dierenrijk, jaar op jaar aan be-

langrijkheid toenemend; waar een reusachtig aquarium, ten gerieve ook der studeerende jongelingschap in het verschiet — waar dat alles getuigt van eene liefde voor de natuur en hare voortbrengselen, geheel in overeenstemming met den gloed, die den grooten meester bezielde in den tijd, toen het penseel zijne gelaatstrekken trachtte te vereeuwigen.

De wetenschappelijke uitkomsten zijner reize, voor zoo verre zij op het plantenrijk betrekking hadden, werden door LINNÉ eerst, in beknopten vorm, in zijne Florula japonica, later uitvoeriger in zijne Flora japonica neêrgelegd. Wat verder in zijne aanteekeningen voorkwam, werd niet aan de pers toevertrouwd, maar nu en dan door zijne leerlingen bij het samenstellen hunner proefschriften bekend gemaakt. De Florula japonica behoort, van hoe weinig omvang ook, tot de belangrijkste werken van LINNÉ, omdat daarin de allereerste poging door hem gedaan werd om de nieuwe rangschikking der planten, waarmede hij later zijn roem zou vestigen, ter vervanging van het stelsel van TOURNEFORT in te voeren.

Als blijk harer waardeering van wat door hem verricht was, benoemde het Koninklijk Genootschap der Wetenschappen te Upsala onzen koenen reiziger tot haar medelid.

Het kan ons niet verwonderen, dat bij LINNÉ, thans tot de gewone orde van zaken teruggekeerd, en met de zorg voor zijn onderhoud bezwaard, het denkbeeld opkwam, zijne gaven dienstbaar te maken aan de opleiding zijner jongeren, en dat hij daartoe geen beter middel wist uit te denken dan het aankondigen van eenige lessen, te meer omdat hij hoopte, zijn pas gevestigden naam daardoor eenigen meerderen luister bij te zetten. De uitkomst bewees, dat hij zich geene te overdreven voorstelling van zijne gaven gemaakt had. Met buitengewone belangstelling werden zijne lessen aangehoord, en weldra wies de hem betoonde gunst in die mate, dat de stroom der academische hoorders eene andere richting nam en de leerzalen der wettig aangestelde hoogleeraren verlaten werden.

Tot zijne groote teleurstelling moest LINNÉ echter weldra ondervinden, hoezeer menschelijke berekeningen kunnen falen. De hoogleeraar ROSEN toch, met het onderwijs in de plantenkunde belast, wist weldra te bewerken, dat aan zijn mededinger, van hoogerhand, het sluiten zijner lessen werd voorgeschreven, en dat wel op grond, dat hij den doctoralen titel niet verworven had, en dus zondigde tegen de verordeningen, op het Hooger Onderwijs in Zweden van kracht.

Zwaarder slag kon aan den eerzuchtigen, van ijver blakenden man wel niet worden toegebracht, en te verwonderen is het dan ook niet, dat hij, op eenmaal in de vaart zijner bemoeiingen en verwachtingen gestuit, tot een staat van opgewondenheid oversloeg, zoo groot, dat hij, ROSEN eens uit het consistorium ziende komen, den degen trok om hem te doorsteken. Gelukkig werd hij in zijn opzet gestuit; maar, zooals licht te begrijpen was, hing hem nu de straf boven het hoofd, van de Universiteit verbannen te worden. CELSIUS echter, zijn vroegere beschermer, wist dit onheil te voorkomen en het daarheen te voeren, dat slechts eene berisping over hem werd uitgesproken. Geknakt, maar niet tot rust gebracht, bleef echter de zucht naar wraak hem bestoken, en scheen hem de dood van ROSEN het eenige middel om zijn gemoedstoestand tot bedaren te brengen. Gelukkig echter was het anders beschikt. Eens, na ernstig en lang over de wijze van uitvoering van zijn plan te hebben nagedacht, zich ter ruste hebbende begeven, werd hij in het midden van den nacht plotseling wakker als uit een droom, waarin hem de gevolgen zijner misdaad voor den geest waren verschenen. Ontzet over die verschijning, maakte weldra eene ernstige stemming zich van hem meester, en, voor zichzelven overtuigd, dat het Opperwezen hier tusschen beiden gekomen was om hem voor eeuwig verderf te behoeden, zwoer hij zijn voornemen plechtig af, en bezegelde hij zijne aan zichzelven gedane belofte door het aanleggen van een dagboek, waaraan hij den titel van „Nemesis divina", d. i. „Goddelijk strafgericht" verleende, en dat hij later bestemde als richtsnoer in dit leven voor zijn eenig overgebleven zoon.

Wilde LINNÉ zijne voorlezingen voortzetten, dan moest hij, zooals ons reeds gebleken is, den doctoralen graad verworven hebben; edoch, ter nauwernood in staat in zijn dagelijksch onderhoud te voorzien, ontbraken hem, ter bereiking van dit doel, de geldmiddelen ten eenen male. In tweestrijd, hoe uit dien benarden toestand te geraken, werd hem, in het laatst van 1733, door eenige zijner vroegere leerlingen de voorslag gedaan, hen op eene reis naar de bergstreken van Zweden te vergezellen, en tot leermeester te verstrekken op hunne mineralogische tochten, welke zij tot Fahlun wenschten uit te strekken.

Het behoeft nauwelijks gezegd, met hoeveel welgevallen dit voorstel werd aangenomen, en het duurde dan ook niet lang of het gezelschap bevond zich op reis, en te midden der woeste oorden, waar geen beter persoon dan LINNÉ de rol van aanvoerder vervullen kon. Het doel van

den tocht: Fahlun, met zijne kopergroeven, werd eindelijk bereikt, en daarmede het oogenblik in het verschiet gesteld, waarop de reisgenooten vrijheid zouden erlangen, elk huns weegs te gaan.

Voor Linné was het echter niet weggelegd, terstond naar Upsala terug te keeren. Te Fahlun maakte hij namelijk de kennis van den baron Reuterholm, gouverneur der Zweedsche provincie Dalecarliё, en deze voelde zich zoodanig tot hem aangetrokken, dat hij hem voorstelde, de stad vooreerst niet te verlaten, en dan in het voorjaar van 1734, met zijne zonen en nog eenige andere jonge lieden van goeden huize, eene reis door Dalecarliё te maken, met het doel: vooreerst om algemeene kennis op te doen, en verder om de bergwerken te Röraas op te nemen. Linné gaf aan dit vereerend en uit een financieel oogpunt hem gansch niet onverschillig aanzoek gehoor, en volbracht den hem opgedragen last tot aller tevredenheid, en niet zonder in de achting en vriendschap van Reuterholm in hooge mate gerezen te zijn.

Het laatste bleek o. a. hierin, dat deze Linné behulpzaam was in het stichten eener instelling voor Hooger Onderwijs te Fahlun, waaraan de planten- en dierkunde, maar vooral ook de leer der mineralen door zijn jongen vriend onderwezen zouden worden; eene onderneming, die zooveel belangstelling en bijval verwierf, dat Linné thans voor geldgebrek beveiligd was en den kring zijner vrienden en bekenden zich aanzienlijk zag uitbreiden.

Wij zijn thans tot dat tijdstip in het leven van onzen held genaderd, 't welk gewoonlijk, en niet ten onrechte, als een der belangrijkste, maar tevens als een der gelukkigste wordt afgeschilderd: het tijdstip namelijk, waarop eene inwendige stem hem toefluisterde, dat hij haar gevonden had, met wie hem de toekomst eene bloemengaarde, zonder wie zij eene woestijn zou zijn; waarin idealen in zijne ziel verrezen, liefelijk maar overweldigend tevens: idealen van geluk en voorspoed, vergevensgezindheid jegens het verledene, kracht om te torschen wat hem verder op zijn levensweg zou worden opgelegd. Onder de gezinnen namelijk, waartoe Linné te Fahlun toegang verkregen had, behoorde ook dat van den geneesheer Moraeus, een zeer geacht en bemiddeld man en vader van twee dochters, waarvan de oudste, Sara Louise, den huwbaren leeftijd bereikt had. Aan haar openbaarde Linné zijne liefde, en toen het hem gebleken was, dat hij op wederliefde mocht vertrouwen, werd de toestemming van den vader ingeroepёn, opdat het verbond op des te hechter grondslagen steunen zou. Wat beiden gevreesd hadden, gebeurde

echter. Tegen LINNÉ als mensch en beoefenaar der wetenschappen was niets in te brengen, maar zeer veel tegen zijne alles behalve schitterende omstandigheden en zijne onzekere toekomst. Van daar eene voorwaarde en een raad. De raad bestond hierin, dat LINNÉ het vak der plantenkunde zou laten varen, om zich van nu af op de geneeskunde toe te leggen, en de voorwaarde: dat hij in elk geval den doctoralen titel verworven moest hebben, aleer aan de vervulling zijner wenschen gedacht konde worden. Eene tijdruimte van 3 jaar werd hem toegestaan om dezen eisch in vervulling te doen overgaan.

In den tijd nu, waarvan wij gewagen, bracht het gebruik mede, dat de Zweedsche studenten aan buitenlandsche hoogescholen promoveerden, en, bijaldien zij slechts over beperkte middelen te beschikken hadden, naar Holland reisden, waar men zijn doel, met de geringste kosten, te Harderwijk bereiken kon.

Wij behoeven nauwelijks te vermelden, dat LINNÉ, wetende dat zijne vooruitzichten geene weifeling toelieten, stellig besloten was den tocht naar Harderwijk te ondernemen, zoodra hij slechts over eene som beschikken kon, groot genoeg om althans de naaste toekomst onder de oogen te durven zien. Gelukkig echter werd zijne kleine bezitting door de zorgen zijner verloofde spoedig zoodanig vermeerderd, dat hij vertrekken kon. In het bezit van 36 dukaten, verliet hij Zweden, zonder te vermoeden, dat hij het schouwtooneel zijner eerste lauweren te gemoet reisde.

In April 1735 scheep gegaan, kwam LINNÉ, na zich eene maand in Hamburg opgehouden te hebben, in 't begin van Juni te Harderwijk aan. Reeds den 24sten dierzelfde maand werd hij aldaar tot doctor in de geneeskunde bevorderd, na drie examens doorstaan en een proefschrift over den oorsprong der tusschenpoozende koortsen verdedigd te hebben. Hadde hij den raad zijns toekomstigen schoonvaders opgevolgd, dan ware hij, na den afloop dezer belangrijke gebeurtenis, terstond naar Zweden teruggekeerd. Zijn verlangen echter, de geleerden van ons vaderland nog vóór zijne afreize persoonlijk te ontmoeten en een bezoek te brengen aan de hier gevestigde wetenschappelijke instellingen, deed hem vooreerst nog wat toeven en zijne schreden al vast naar Leiden richten, waar de hoogleeraar VAN ROYEN en andere beroemde mannen hem voorkomend ontvingen, en hem behulpzaam waren in het uitgeven van een wel is waar slechts 14 bladzijden folio groot, maar toch uiterst belangrijk geschrift, waarin eene nieuwe verdeeling van de 3 Rijken der

Natuur werd voorgeslagen. Ondertusschen was het LINNÉ niet wel doenlijk uit Leiden te vertrekken, zonder getracht te hebben ook tot den wereldberoemden 67jarigen BOERHAAVE te worden toegelaten. Wetende, hoe groote moeilijkheid het inhad, dien wensch vervuld te zien, zond hij dezen geleerde zijn pas verschenen „Systema Naturae" ten geschenke, en hiervan was het gevolg, dat hij nu door den grijsaard op zijn niet ver van Leiden gelegen zomerverblijf ontboden werd. Met vriendelijkheid ontvangen en in den tuin rondgeleid, was hij al ras in de gelegenheid, BOERHAAVE van zijne buitengewone plantenkennis te overtuigen, en zoo gunstig was de indruk, daardoor bij dezen te weeg gebracht, dat hij hem aanried, in Holland te blijven en hem een aanbevelingsbrief medegaf aan den hoogleeraar BURMAN te Amsterdam, werwaarts LINNÉ den volgenden dag vertrekken zou om zich weder naar Zweden in te schepen. Een langer verblijf toch in ons vaderland, was hem door de bekrompenheid zijner middelen onmogelijk geworden.

Ook BURMAN heette LINNÉ met onderscheiding welkom, en slechts weinige uren waren voldoende om hem, juist bezig met de studie der planten van Ceylon, den wensch te doen uiten, dat LINNÉ zijn verblijf in de hoofdstad rekken en hem bij den ondernomen arbeid behulpzaam zoude zijn. De reden vernomen hebbende, waarom aan dien wensch niet kon worden toegegeven, bood BURMAN zijn wakkeren vakgenoot nu huis en tafel aan, en toen deze beleefdheid, met dankbaarheid aangenomen, in vervulling was overgegaan, doorleefden de beide vrienden een winter, zoo rijk aan wetenschappelijk genot, dat zij er na lange jaren nog met opgewektheid over konden spreken.

Intusschen was de lente van het jaar 1736 aangebroken, en het voornemen, naar Zweden terug te keeren, kwam opnieuw ernstig ter sprake. Doch wat gebeurt er? GEORGE CLIFFORD, Burgemeester van Amsterdam en een der bewindvoerders der O. I. Compagnie, begeeft zich naar Leiden, om dáár, wegens redenen van gezondheid, een consult te halen bij BOERHAAVE. Deze, reeds van vroeger met het gestel van zijn patiënt bekend, verklaart hem, zonder omwegen, dat een spaarzamer diëet hem passen zou, en dat hij hem geen beteren raad wist te geven dan een geneesheer aan zijne persoon te verbinden, wiens voorlichting hij elk oogenblik zou kunnen inroepen, en die, ook ongevraagd, hem van advies zou mogen dienen. CLIFFORD was niet ongenegen, dit voorstel te aanvaarden, maar meende, dat de keuze van een voor die taak geschikten man hem bijzonder moeilijk zou vallen. BOERHAAVE daarentegen verklaarde,

dat eene aanbeveling te dezen opzichte terstond te geven ware, en wees hem op den jongen Zweed, juist te dier tijde de gast van den hoogleeraar BURMAN, en wiens kennis van het Plantenrijk hem tevens in staat zou stellen, den rijken schat op zijn buitengoed „de Hartecamp", boven Haarlem, te herzien en te rangschikken.

CLIFFORD liet zich dit geen tweemaal zeggen, noodigde BURMAN en LINNÉ uit, hem op de Hartecamp een bezoek te komen brengen, en kwam, nadat de degelijke kennis van den laatsten hem tot bewondering gedreven had, met het voorstel te berde, dat LINNÉ zijne buitenplaats tot verblijfplaats zoude kiezen, in welk geval hij hem, behalve het genot eener vrije woning en van een vrijen disch, nog eene aanzienlijke jaarwedde wenschte toe te staan, en aan BURMAN voor het afstaan van zijn gast een uiterst kostbaar werk: „Natural History of Jamaica", met 274 platen in folio, ten geschenke aanbood.

LINNÉ bedacht zich niet lang, en, het voornemen om Nederland vaarwel te zeggen vooreerst ter zijde stellend, nam hij al zeer spoedig zijn intrek op de Hartecamp, zichzelven wel bewust, dat hij zijne kennis aldaar aanzienlijk zou kunnen uitbreiden, en dat zijn wensch, met kracht aan den arbeid te gaan, thans zijne vervulling zou vinden. [1])

Twee jaren bracht LINNÉ op de Hartecamp door: van het voorjaar van 1736 tot Mei 1738, en zij telden voor hem onder de gelukkigste zijns levens. Of hoe zouden de treffende woorden, die hij in de voorrede van zijn „Hortus Ciffortianus" tot zijn weldoener richtte: „In uw paradijs heb ik twee der onschuldigste jaren doorgebracht, mijn vaderland, mijne vrienden, mijne verwanten aan de vergetelheid prijs gevend; niet denkend aan toekomstigen tegenspoed af aan vroeger doorgestaan leed" — hoe zouden, zeg ik, die woorden anders verklaard kunnen worden?

---

[1]) De hier door ons gegeven voorstelling wijkt af van die, welke in het „Afschrift uit het genealogisch stamboek van de familie CLIFFORD, in Nederland" (zie: Linnaeana, in Nederland aanwezig, onder n°. 271) te vinden, en in overeenstemming is met het „Vie de LINNÉ" van Prof. FÉE, waar, op blz. 302—303, insgelijks — en nu op grond van een gesprek, door LINNÉ zelven over dit onderwerp gevoerd — te lezen staat, dat LINNÉ, incognito, allereerst de rol van tuinknecht bij CLIFFORD vervuld heeft.

Ik durfde deze bijzonderheid niet overnemen, omdat in bovenbedoeld stamboek enkele fouten zijn ingeslopen, die aan de juistheid van het overige konden doen twijfelen. Zoo vindt men er in opgeteekend, dat LINNÉ omstreeks 1730 te Amsterdam kwam, terwijl zulks in 1735 of 1736 geweest is, en verder, dat hij eene reis naar de West-Indiën gemaakt heeft, wat niet heeft plaats gehad. Deze aangelegenheid zou grondiger onderzocht moeten worden dan ik in de gelegenheid was te doen, om tot volledige zekerheid te komen.

Maar niet alleen leerzaam voor hemzelven, ook bij uitnemendheid vruchtbaar voor de botanische wetenschap, zoowel als voor zijn eigen roem, waren de uren op de Hartecamp gesleten. Eene reeks van werken werden dáár voor de pers door hem gereed gemaakt, en daaronder, kort vóór zijne afreize, de „Hortus Cliffortianus", waarvan wij zooeven gewaagden: een beredeneerde catalogus van de plantenschatten in de Hartecamp, in folio uitgegeven en met 32 platen versierd, waartoe WANDELAAR de teekeningen en EHRET de kopergravuren geleverd had. Deze catalogus was het kostbaarste werk, ooit door LINNÉ uitgegeven, en werd dan ook door CLIFFORD, die er vele duizenden guldens aan had te koste gelegd, bestemd om als geschenk te dienen voor wetenschappelijke instellingen en beroemde personen.

De vrijgevigheid van CLIFFORD stelde LINNÉ reeds in het jaar 1736, het eerste dat hij op het buitenverblijf zijns begunstigers doorbracht, in staat, eene reize naar Engeland te ondernemen, wel is waar hoofdzakelijk bestemd om tot de vermeerdering der schatten van de Hartecamp bij te dragen, maar tevens om hem de gelegenheid te verschaffen, aldaar met zijne beroemde vakgenooten persoonlijk kennis te maken. Van Juni tot September was hij er ijverig werkzaam om bijeen te zamelen wat hij machtig konde worden, en CLIFFORD vond zich dan ook, bij zijne terugkomst, rijkelijk beloond voor de geldelijke opofferingen, welke hij zich getroost had.

Als eene bijzonderheid, op deze reize betrekkelijk, deelen wij nog mede, dat LINNÉ, vóór hij vertrok, van BOERHAAVE een aanbevelingsbrief verzocht en verkregen had voor SLOANE, een der beroemdste beoefenaren der natuurwetenschappen te London, doch dat deze brief juist het omgekeerde te weeg bracht van wat in de bedoeling des schrijvers gelegen had. Zijn Latijnsche inhoud, maar dien wij thans vertolken, bestond uit de volgende regels: „De overbrenger van dezen brief is de eenige, waard om U te aanschouwen en door U aanschouwd te worden. Wie U beiden bij elkander ziet, verlustigt zich in den aanblik van twee mannen, wier evenbeeld nauwelijks op deze Aarde zal zijn weer te vinden." De reeds vrij bejaarde Engelsche geleerde, die zich aldus door BOERHAAVE met den jeugdigen LINNÉ op ééne lijn zag stellen, vond zich daardoor eenigermate achteruitgezet — in allen gevalle onaangenaam getroffen, en LINNÉ vond bij hem dan ook geenszins het onthaal, waarop hij, met zulk eene aanbeveling van een der beroemdste mannen van Europa, had durven hopen.

Onder de eerbewijzen, welke LINNÉ in ons vaderland ten deel vielen,

behoorde vooreerst het aanbod om tot arts der West-Indische Compagnie in Suriname te worden aangesteld, en later de opdracht, van Regeeringswege eene botanische reis naar de Kaap de Goede Hoop te ondernemen, met het vooruitzicht, bij zijne terugkomst, tot hoogleeraar aan eene onzer hoogescholen te worden gekozen. Beide voorstellen wees hij echter van de hand, omdat zij hem den terugkeer naar zijn vaderland in de eerstvolgende jaren onmogelijk zouden hebben gemaakt. Een aanzoek echter van den Hoogleeraar VAN ROIJEN, om hem behulpzaam te zijn in het veranderen van de rangschikking der planten in den Leidschen akademietuin, tegen een stipendium van 800 gulden 's jaars, nam hij aan, maar alleen onder de vreemd klinkende voorwaarde, dat die rangschikking niet geschieden zou naar zijne inzichten, hoezeer hij voor de verspreiding en waardeering daarvan op andere plaatsen ook geijverd had. LINNÉ nl. was niet onkundig gebleven van het feit, dat VAN ROIJEN, weleer met de familie BOERHAAVE zeer bevriend, een afwijzend antwoord bekomen had, toen hij de dochter van den zoo beroemden en niet minder met aardsche goederen gezegenden man ten huwelijk gevraagd had, en even min van de onaangename stemming, waarin VAN ROIJEN dien ten gevolge verkeerde. Hij wist, dat het voornemen om de bestaande rangschikking der planten in den Leidschen kruidtuin, afkomstig van BOERHAAVE, omver te werpen en door de Linneaansche te doen vervangen, eene kleine wraakoefening was, door VAN ROIJEN wegens de ondervonden teleurstelling op touw gezet, en nu wilde hij zijn naam niet leenen tot het uitvoeren van een maatregel, die allicht eenig leedwezen zou kunnen berokkenen aan den man, dien hij zoo hoog vereerde, en waaraan hij zooveel had te danken gehad. Met onderling goedvinden werd daarom eene rangschikking uitgedacht, waaraan de naam van VAN ROIJEN verbonden zou blijven, en die uit eene vereeniging van de beide stelsels van BOERHAAVE eu LINNÉ zou bestaan.

De aanvang van het jaar 1738, het laatste waarin LINNÉ gastvrijheid in Nederland genieten zou, was hem verre van gunstig. Door overspanning bij den arbeid op het ziekbed neêrgeworpen, was het hem niet vergund, ter vastgestelder tijd naar zijn vaderland terug te keeren — een wensch, die hem des te meer vervulde, daar de drie jaren, welke MORAEUS hem had toegestaan om zich een titel in de maatschappij te verwerven, om langs dien weg zijne dochter ten huwelijk te ontvangen, reeds meer dan verstreken waren. Daarbij was het hem duidelijk geworden, dat de vriend in Zweden, van wiens diensten hij, als tusschenpersoon, gebruik

had gemaakt om zijne brieven aan zijne verloofde te doen toekomen, getracht had, hem bij deze in een ongunstig daglicht te plaatsen, voorgevende, dat het niet in het plan van LINNÉ lag, vooreerst naar Zweden terug te keeren, om langs dien weg een hart te veroveren, 'twelk tot daartoe voor een ander geklopt had.

In beterschap toegenomen, en wetende dat zijne bruid zich niet had laten verschalken, was nu ook de tijd voor LINNÉ gekomen, den wandelstaf weêr op te nemen, en te gaan waarheen de zoetste herinneringen en de teederste banden hem riepen. Tot herstel zijner krachten, bracht hij nog een paar weken op de Hartecamp door, bezocht nog even Parijs, en keerde toen naar Zweden terug.

Op een schoonen Septemberdag in 1738, zag hij Stokholm weder, overladen met zoo veel roem en eerbetuigingen uit den vreemde, als tot daartoe wel nooit een wetenschappelijk man uit die noordsche, in zuidelijker streken was ten deel gevallen.

En nu? Inderdaad, het was er wel verre van af, dat men den *hier* gevierde daar ginds ook zelfs een schijn gaf van die belangstelling, welke hij zoo zeer verdiende, en waarop hij in stilte had durven rekenen. Met het koelere en ruwere klimaat, schenen wangunst en ijverzucht een verbond te hebben gesloten om hem te doen boeten voor het geluk, in CLIFFORD's paradijs en aan de hand van een heir van vrienden en vereerders ondervonden. Wel verre dan ook van terstond aan eenige instelling voor Hooger Onderwijs verbonden te worden, werd hij genoodzaakt, om in zijn onderhoud te kunnen voorzien, de geneeskundige praktijk uit te oefenen. Met zielskracht echter streefde hij de verdrukking tegen, en, mocht het ook wezen, dat hem in den beginne alle vertrouwen ontzegd werd, het duurde niet lang of hij won het dáár, waar hij zulks het minst verwacht had: in de wereld der patriciërs en aan het koninklijke hof. Door de gelukkige en in korten tijd volbrachte kuur aan een hooggeplaatst vreemdeling, wien eene borstaandoening teisterde, werd LINNÉ door het publiek tot eene specialiteit in het genezen van ziekten der ademhalingswerktuigen verheven, en toen nu de gemalin van een Rijksraad zijne hulp met vrucht ingeroepen, en de Koningin ULRICA ELEONORA, ziende dat deze dame in hare tegenwoordigheid iets in den mond stak, op eene vraag dienaangaande ten antwoord bekomen had, dat het een middel gold, 't welk met uitstekend gevolg tegen een

hardnekkigen hoest werd ingenomen, riep zelfs de vorstin LINNÉ ten hove om ook haar, in een dergelijk geval, van hulp en raad te dienen.

Zoo was dan LINNÉ, tegen zijn wensch en zijne verwachting, in de practische geneeskunde weldra tot zulk eene hoogte geklommen, dat hij daarin dreigde op te gaan, toen de Rijksraad TESSIN, wien het buitengewone genie zijns landgenoots bij meer dan ééne gelegenheid gebleken was, op het denkbeeld kwam, hem althans eenigermate tot het terrein der zuivere wetenschap terug te voeren, weshalve hij hem in een kort tijdsverloop de beide betrekkingen van Admiraliteitsarts en Koninklijk Botanicus, elk met eene niet onaanzienlijke jaarwedde, liet aanbieden. LINNÉ, die niets liever wenschte dan van de geneeskundige praktijk ontheven te worden, en in de aanvaarding dezer ambten den dageraad zag gloren van den dag, die hem tot zijne geliefde studiën zou zien wederkeeren, aarzelde geen oogenblik ze op zich te nemen, te meer daar hij nu in de gelegenheid gesteld werd zijn huwelijk te voltrekken. Dit laatste geschiedde op den 26sten Juni 1739, hetzelfde jaar, waarin hem, hoewel te vergeefs, een professoraat in de plantenkunde te Göttingen werd aangeboden en, onder zijn voorzitterschap, de eerste vergadering plaats had van een gezelschap van 6 geleerden, dat later, in ledental toegenomen en tot eene Koninklijke Akademie van Wetenschappen verheven, het vaderland uitstekende diensten bewees.

Tot zulk eene hoogte geklommen, mocht LINNÉ zonder aanmatiging de hoop voeden, na den dood van RUBECK, die in 1740 voorviel, tot hoogleeraar in de plantenkunde te Upsala benoemd te worden. En toch werd hij in die verwachting bedrogen. ROSEN, zijn kwelgeest van vroeger dagen, werd hem, als ouder in den rang van doctoren, voorgetrokken en met de leiding der studiën in de plantenkunde belast.

Ondertusschen werd door den Rijksdag de wensch uitgesproken, dat de invoer binnen Zweden van vreemde voortbrengselen van kunst beperkt mocht worden, door aan de binnenlandsche industrie nieuwe bronnen van grondstoffen aan te wijzen, en achtte men het noodig, dat daartoe reizen ondernomen werden om, beter dan tot nog toe het geval was geweest, tot de kennis van den rijkdom des vaderlandschen bodems door te dringen. LINNÉ werd met de leiding dier reizen, waaraan nog een zestal jongere natuurkundigen zouden deel nemen, belast, en vertrok reeds in de lente van 1741 om zich van de hem opgedragen taak te kwijten. De vruchten van zijn onderzoek, dat eenige maanden duurde, werden later in een afzonderlijk geschrift bekend gemaakt.

Hetzelfde jaar 1741 was voor LINNÉ nog in twee andere opzichten merkwaardig, en wel vooreerst, omdat hem daarin een zoon geboren en hij daarenboven tot hoogleeraar in de genees- en ontleedkunde aan de hoogeschool te Upsala beroepen werd. Hoe weinig laatstgenoemde betrekking met zijne neiging strookte, meende LINNÉ ze toch niet van de hand te moeten wijzen, omdat hem de mogelijkheid was voorgespiegeld, dat ROSEN, die veel beter geneesheer dan botanicus was, wellicht van leerstoel met hem zou willen verwisselen. Werkelijk kwam het reeds in 1742 tot zulk een vergelijk, en bereikte LINNÉ op 35-jarigen ouderdom het einddoel van zijn streven, toegerust met eene hooge mate van kennis en ondervinding, en in alle opzichten voor zijne taak berekend, zooals hij door zijne talrijke geschriften voldoende bewezen had.

Het zoude ons te ver voeren, zoo wij hier alles opsomden, wat Zweden aan LINNÉ als hoogleeraar te danken heeft gehad. Alleen wenschen wij te vermelden, dat hij nog eenige reizen, binnen zijn vaderland, ten algemeenen nutte ondernam; den sedert den brand van 1702 verwaarloosden kruidtuin hervormde; tal van werken, waaronder verscheidene over den planten- en dierenschat zijns vaderlands, in het licht gaf, en den bloei der Universiteit van Upsala door zijn persoonlijken invloed en gaven zoodanig deed toenemen, dat het aantal studenten van 500 tot 1500 wies, onder welke vreemdelingen van alle natiën werden opgemerkt.

Dat zoo veel krachtsontwikkeling op het gebied der wetenschap niet onopgemerkt bleef, en aanleiding gaf, dat LINNÉ zeer spoedig tot lid van bijna alle buitenlandsche academiën en genootschappen benoemd werd, is licht te begrijpen; maar des te zeldzamer, en daarom te eervoller was de onderscheiding, door vier vaderlandslievende maecenaten uit den Zweedschen adel hem toegedacht, toen zij in het jaar 1746 op den 39-jarigen geleerde eene gouden medaille lieten slaan, aan de eene zijde met zijn borstbeeld, en aan de andere met een Latijnsch opschrift, waaruit bleek, dat zij die beeltenis aan den begunstiger van LINNÉ, den graaf TESSIN, en aan de Onsterfelijkheid opdroegen.

TESSIN, voor deze beleefdheid zeer gevoelig, meende, als weerslag daarop, een openlijk getuigenis van zijne vereering voor zijn gunsteling te moeten afleggen, en deed zulks reeds in 1747, toen hij een zilveren gedenkpenning liet vervaardigen van de grootte onzer guldenstukken, die aan de eene zijde alweder met het borstbeeld van den Zweedschen hervormer prijkte, en aan de andere voorzien was van drie kroonen: eene zinspeling op zijne heerschappij over de 3 Rijken der Natuur — uit eene

van welke eenige dierenkoppen naar buiten gluurden, terwijl de tweede eenige planten, en de derde eenige mineralen verborgen hield. Het eenvoudige onderschrift bestond uit het enkele woord: „Illustrat," d. i. „Hij verklaart ze."

In hetzelfde jaar 1747 werd ook de koninklijke gunst over Linné vaardig, door zijne benoeming tot archiater of oppergeneesheer, welke men meende hem niet te mogen onthouden, toen Rosen dien erlangde na de gelukkige behandeling van een der prinsen uit het vorstelijk gezin. Merkwaardig snel en op buitengewone wijze, werden aldus de slechte tijden van vroeger door betere vervangen, en maakten de teleurstellingen plaats voor erkenning en eerbetoon.

Tusschen de jaren 1750 en 1760, werd door Linné zeer veel tijd, aan zijne vacantiën ontwoekerd, besteed aan het in orde brengen der musea van mineralen en dieren, ten deele aan het vorstelijk gezin, ten deele aan hooggeplaatste personen in Zweden behoorend, zoodat men hem, in wetenschappelijken zin, als den grondlegger beschouwen kan van een groot deel der verzamelingen, welke nog heden ten dage dat Rijk tot sieraad verstrekken.

Aan zijne bezoeken op het slot Drottningholm, waar het museum der koningin zich bevond, knoopt zich een door Linné zelven te boek gesteld verhaal vast, inhoudende, dat hij eens, kort na zijne aankomst aldaar, door een heftigen aanval van het podogra bezocht zijnde, bleek en ontdaan voor de koningin verschenen was, ten gevolge waarvan zij hem vroeg, waaraan het hem schortte. Het antwoord van Linné luidde: „aan een schotel met aardbeien, uwe Majesteit." Niet wetende, wat van dit antwoord te denken, vernam de koningin nu, dat haar onderdaan niet vrij was van het voeteuvel, en dat hij bij ondervinding wist, dat geen middel beter in staat was, hem weder op de been te helpen dan de zooeven genoemde vrucht. Het gevraagde werd hem voorgezet, en Linné zelf getuigt, dat het hem reeds den volgenden dag mogelijk was, zijne bezigheden in het museum te vervolgen.

In het tienjarig tijdvak, dat wij thans bespreken, valt ook de ontdekking van Linné omtrent het ontstaan der paarlen, en de mogelijkheid, het aantal dezer sierlijke en geldswaardige voortbrengselen in de parelschelp te doen toenemen. Ook het verschijnsel van den plantenslaap; van de vermenigvuldiging der planten door zaden; van het op ongelijke tijden opengaan van verschillende bloemen — waren onderwerpen, die de pen van Linné in beweging brachten, terwijl de kroon aan zijn

letterkundigen arbeid werd opgezet door zijne „Philosophia botanica": een wetboek voor de beoefenaars der plantenkunde, en zijne „Species Plantarum: een beredeneerden Catalogus van 1200 bladzijden, waarin de in 1753 bekende 7300 soorten van gewassen opgesomd, gerangschikt en op bondige wijze beschreven waren.

Het laatste werk, waarin LINNÉ al wat hij voor het plantenrijk gedaan had, in een beknopten vorm had weêrgegeven, en van welks groote wetenschappelijke waarde hij dan ook doordrongen was, werd door hem opgedragen aan den vorst en de vorstin van Zweden. De koning verleende hem daarvoor de ridderorde van de Poolster; en toen nu een professoraat in de plantenkunde te Madrid, met eene jaarwedde van 2000 piasters, de vrije uitoefening van zijn godsdienst en zijne verheffing tot den adelstand, hem van wege de Spaansche Regeering werd aangeboden, doch hij voor al die eerbewijzen bedankte, meende de Zweedsche Regeering hem daarvoor hare erkentelijkheid niet welsprekender te kunnen betuigen dan door hem in den Zweedschen adel op te nemen, waarom hij dan ook sedert het jaar 1757 niet meer LINNÉ, maar VON LINNÉ genoemd werd en zich aldus onderteekende.

Eindelijk viel hem nog de onderscheiding ten deel, voor zijne verhandeling over de Laplandsche Alpen met twee gouden medailles door de Zweedsche Akademie, en voor eene verhandeling over het bestaan van geslachten bij de planten met 100 dukaten door de Russische Regeering begiftigd te worden.

Tusschen de jaren 1760 en 1774 vlood het leven van LINNÉ vrij kalm daarheen. Van lieverlede een vermogend man geworden, werd hij in 1760 bezitter van het landgoed Hammarby, op eene mijl afstands van Upsala, waar hij voortaan de zomers doorbracht en voor toehoorders uit vreemde landen, tot het geven van onderricht, zich nog altijd beschikbaar stelde.

In 1771 — na 30 volbrachte dienstjaren — meende LINNÉ dat de tijd gekomen was om zijne betrekking neder te leggen. Hij was nu 64 jaar en verlangde naar rust. De koning echter gaf aan dat verlangen niet toe, vreezende, de universiteit van Upsala daardoor van haren glans te zullen berooven. Diensvolgens werd hem verzocht, niet verder op zijn ontslag aan te dringen en, als teeken der dankbaarheid voor zijne berusting in den wensch des monarchs, de verdubbeling van zijn jaargeld en twee hofsteden ten geschenke aan te nemen.

Tot in Mei van het jaar 1774 bleef LINNÉ in het genot eener tamelijk goede gezondheid. Toen echter werd hij in den plantentuin, terwijl hij

zich met zijne discipelen onderhield, door een toeval getroffen. Een langzame achteruitgang van krachten en geestvermogens was daarvan het gevolg. In 1776 zeide hij het werkzame leven voor goed vaarwel, en op den 10den Januari 1778 blies hij, in den ouderdom van 70 jaar, 7 maanden en 18 dagen, den adem uit.

Zijn dood, hoe weinig onverwacht, werd door al wat wetenschap lief had zeer diep gevoeld en gaf in bijna alle landen aanleiding tot demonstratiën, die van grooten eerbied voor den genialen natuuronderzoeker getuigden. In Zweden zelf werden gouden eerepenningen uitgeloofd voor eene lofrede en een grafschrift op den afgestorvene, en daarenboven, op bevel des konings, die de zitting der Koninklijke Academie bijwoonde, waarin de lijkrede op Linné werd uitgesproken, eene gouden medaille ter zijner herinnering geslagen, aan welker eene zijde zijn borstbeeld prijkte, met een bloeienden tak der naar hem genoemde Linnaea borealis en het Latijnsche randschrift: Carolus Linnaeus, Archiater Regius, Eques, Auratus (d. i. Karel Linnaeus, Koninklijk Oppergeneesheer, Ridder, met goud Bekroonde), terwijl de andere eene treurende Cybele deed zien, met een sleutel in de hand en omringd door voorwerpen uit de 3 Rijken der Natuur, omsloten door de woorden: „Deam luctus angit amissi", (d. i. Droefheid over haar verlies breekt haar het hart). — Zeer opmerkelijk onder de aangebrachte dieren, was een beer, op wiens rug een aap had postgevat. Deze voorstelling zinspeelde op eene plaats uit de voorrede van de laatste uitgave van het Systema Naturae, waarin Linné hen, wier bittere en grievende kritiek hem wel on aangenaam geweest was, maar tot geen wederantwoord had kunnen verlokken, met deze woorden, die wij vertaald wedergeven, te gemoet was getreden: „Ik heb het hoongelach der grijnzende satyrs en de uitgelaten vroolijkheid der apen, die mij op de schouders gesprongen zijn, rustig verdragen."

In het buitenland werden gedenksteenen, cenotaphen, borstbeelden voor hem opgericht; geleerde genootschappen naar hem geheeten; portretten van hem in het licht gegeven; medaillons naar die portretten vervaardigd.

Linné liet slechts één zoon na, die, reeds op 22-jarigen ouderdom tot hoogleeraar benoemd, en tot opvolger zijns vaders aangewezen, de door dezen opengelaten plaats vervullen kwam. Hij overleefde zijn vader echter slechts 5 jaren. Ongehuwd gebleven, daalde met hem de roemrijke naam van zijn geslacht ten grave.

Toen zijn stoffelijk overschot op den 30sten November 1783 in de domkerk te Upsala naast dat zijns vaders was bijgezet en de bij die plech-

tigheid passende lijkrede was uitgesproken, werd het wapenbord der familie LINNÉ, slechts kort te voren bij haar verheffing tot den adelstand ontworpen, in stukken gebroken en de lijkkist met bloemen bestrooid.

Het geslacht was uitgestorven, maar de herinnering aan de diensten, door vader en zoon aan de wetenschap en aan de menschheid bewezen, zouden niet worden uitgewischt, zoo lang het groene kleed der Aarde, door Flora's tooverstaf, tot een hooger leven zou worden opgewekt.

Het zij mij vergund, thans, nu wij de belangrijkste wederwaardigheden uit het leven van den Zweedschen natuuronderzoeker in Uw geheugen hebben teruggeroepen, nog eenige oogenblikken stil te staan bij zijne persoonlijkheid en bij den invloed, door hem op den gang der natuurwetenschappen geoefend.

LINNÉ was van eene middelmatige gestalte en van een tamelijk stevigen lichaamsbouw. Hij liep een weinig voorover, had bruine, doordringende oogen, en zag en hoorde zeer scherp. Toch was hij onverschillig voor de tonen der muziek. In den bloei zijns levens had hij een uiterst scherp geheugen, maar reeds toen hij den 50-jarigen leeftijd bereikt had, begon dit af te nemen, en wel, naar gelang hij ouder werd, in hoogere mate. Met geheel zijne ziel aan de natuurwetenschappen verknocht, boezemden talen — met uitzondering der Latijnsche — en bespiegelende leervakken hem zeer weinig belangstelling in. In vreemde landen sprak hij doorgaans Latijn, en zijne briefwisseling met geleerden buiten 's lands werd ook doorgaans in die taal gevoerd. Hij drukte zich daarin zeker niet sierlijk, maar toch kort, duidelijk en juist uit. Zijne mindere geoefendheid in de levende talen, deed hem meer dan eens het verwijt zich op den hals halen, dat hij, bij het schrijven zijner werken, niet altijd op de hoogte was geweest van hetgeen er over de door hem behandelde onderwerpen buiten af was openbaar gemaakt.

Zijne werkkracht was bewonderenswaardig en werd slechts geëvenaard door zijn onleschbaren dorst naar kennis. In al wat hij deed even ordelievend, had hij zich aangewend des zomers slechts 5, en des winters 9 uren aan de nachtrust te wijden, en, bij het arbeiden, rekening te houden met zijne opgewektheid. Den avond bracht hij gaarne in gezelschap door, en zijne opgeruimdheid deed hem dan ook gemakkelijk vrienden vinden, die hem en zich zelven den tijd kwamen korten.

Zijn bloedrijk gestel deed hem licht tot vreugde of droefheid overslaan of

in toorn ontsteken, hoewel zijne daden, wellicht met ééne uitzondering, slechts door rechtschapenheid gekenmerkt werden en nooit anders als waarheid over zijne lippen kwam. Diezelfde liefde tot de waarheid deed hem dan ook in een zijner laatste levensjaren de pen opvatten, om met eigen hand aan de Fransche Academie van Wetenschappen, die hem in der tijd onder hare buitenlandsche leden had opgenomen, een levensbericht toe te zenden, 't welk tot grondslag zou kunnen verstrekken van de lofrede, welke, volgens de in dat lichaam heerschende gewoonte, na zijn dood zou behooren te worden uitgesproken. De markies DE CONDORCET, eenige jaren later met deze eervolle taak belast, verklaarde, dat de schrijver in dat levensbericht niet alleen over zijne werken en ontdekkingen, maar ook over zijne gebreken gehandeld had, en wel met het bepaalde doel om te voorkomen, dat men, na zijn dood, noch te veel in zijn lof, noch te zeer over zijne tekortkomingen zou uitweiden, maar in alles de waarheid zoude huldigen, zooals hij verklaarde, deze, in zijn thans aan de Academie verstrekten uitersten wil, naar zijn geweten te hebben geopenbaard.

De armoede, door LINNÉ in vroeger jaren ondervonden, had hem op later leeftijd tot een spaarzaam man gemaakt, maar alleen in dien zin, dat hij tot in zijn oog nuttelooze uitgaven moeilijk te bewegen was. Zoo had hij b. v. zeer weinig over voor zijne kleeding en voor zijn dagelijksch onderhoud. Met dit al was hij zeer onbaatzuchtig ten opzichte zijner toehoorders, en mild waar het de bevordering gold van de belangen zijner lievelingsstudie.

De voornaamste karaktertrekken van LINNÉ waren eene ver reikende eerzucht en eene hooge mate van godsdienstig gevoel.

Twijfelden wij aan de eerste, de kenspreuk, door hem voor zijn wapen gekozen in de woorden: „Famam extendere factis", zoude ons daaromtrent reeds tot andere gedachten kunnen brengen. Hij ontleende dat motto aan een gezegde van PALLAS tot HERCULES, luidende: „Sed famam extendere factis, hoc virtutis opus." — „Het is het werk des braven, zijn roem door daden te verbreiden" — en, het is door velen mij voorgezegd: zijn geheele leven droeg den stempel van die gedachte.

Het zoude trouwens de vraag kunnen wezen, of eene zoo kolossale gestalte op het gebied der natuurwetenschappen, zulk een reformator in den goeden zin des woords, zonder eerzucht wel ooit tot zulk eene hoogte geklommen zoude zijn, en of, zoo hij die van nature niet bezeten hadde, landgenoot en vreemdeling hem, op later leeftijd, door hunne

loftuitingen, hunne eerbewijzingen en hunne buitengewone waardeering van wat door hem verricht werd, niet langzamerhand tot zulk een trap van ingenomenheid met zich zelven gevoerd zouden hebben, als waarbij allicht het denkbeeld aan eene alleenheerschappij op het hem zoo welvertrouwde gebied, in zijn gemoed zou hebben post gevat. Eer- en ijverzucht zijn het kenmerk der meeste groote mannen geweest, en aan LINNÉ zoude men ze des te minder als ondeugden behooren toe te rekenen, daar ze hem niet voerden tot het verspreiden van rampen en vertwijfeling onder volkeren en natiën, maar tot het invoeren van wetten en stelsels, waardoor orde en regelmaat, beknoptheid en juistheid van uitdrukking, stiptheid en eenvoudigheid bij het rangschikken en benoemen van al wat op onze planeet het aanzijn ontvangen had, in hooge mate werden bevorderd.

Trotschheid of opgeblazenheid echter bleven LINNÉ zijn geheele leven vreemd; integendeel, de berichten, welke tot ons gekomen zijn over de wijze, waarop hij zijne leerlingen en tijdgenooten behandelde, laten geen den minsten twijfel over, of eenvoudigheid kenmerkte hem in al zijne handelingen. Een allertreffendst voorbeeld daarvan leverde zijne verhouding tot ALBERT VON HALLER, hoogleeraar als hij, en zijn evenknie in de kennis der plantenwereld. De lange jaren van onafgebroken briefwisseling tusschen de beide geleerden, kenmerkten zich van de zijde van VON HALLER bijna voortdurend door naijver en lichtgeraaktheid, en een daaruit voortvloeienden verwijtenden, grievenden, ja zelfs kwetsenden schrijftrant, terwijl de door LINNÉ gestelde antwoorden als voorbeelden van zachtaardigheid, vriendelijke terechtwijzing en vergevensgezindheid zouden kunnen gelden. Zoo groot was, niettegenstaande de telkens ondervonden teleurstellingen ten opzichte van HALLER's gezindheid en gevoelens, het bijna kinderlijk vertrouwen van LINNÉ in 's mans oprechtheid, dat hij hem steeds op de hoogte hield zijner bijzondere, ja zelfs zijner teederste belangen; en zoo schandelijk onbescheiden het gedrag van HALLER, dat hij op zekeren tijd al de ontvangen brieven met zijne antwoorden in het licht gaf, zoodat LINNÉ zelfs de vertrouwelijkste mededeelingen aangaande zijne verloving op die wijze zag wereldkundig gemaakt. De dag na de kennisneming van dit feit, waardoor LINNÉ heftig ontsteld was geweest, overviel hem de flauwte, die als 't begin van den achteruitgang zijner gezondheid kan worden aangemerkt.

Een tweede karaktertrek van LINNÉ was zijn godsdienstzin. Hij deed daarin voor andere beroemde mannen zijner eeuw: een NEWTON, een

LOCKE, een HALLER, een EULER, niet onder. Hoe meer hij doordrong tot de geheimen der natuur, des te hooger rees zijne bewondering voor de wijsheid des Scheppers. Hij prees ze in zijne geschriften, verkondigde haar bij zijne lessen, eerde haar in zijn levenswandel, en wanneer soms, bij gelegenheid van een botanischen tocht, een heerlijk landschap, onder een helderen hemel en bij het liefelijk gekweel der vogels, zich aan zijne voeten ontrolde, dan kon zijn geest, bij de verklaring van den bouw van het geringste voorwerp uit het planten- of dierenrijk, tot zulk eene verrukking worden opgevoerd, dat de woorden als een stroom van zijne lippen vloeiden, en het heilige vuur, 't welk hem dan vervulde, op zijne jongeren overging.

Dat LINNÉ een dagboek had aangelegd, waaraan de titel van „Nemesis divina," d. i. „Goddelijk Strafgericht" gegeven was, hebben wij reeds vermeld. Behalve zedelessen, bevatte dit, eerst vóór 35 jaren terugge-vonden, album van 203 losse octavo-bladen, tal van bijzonderheden, waaruit, naar het oordeel des schrijvers, geen ander besluit te trekken viel, als dat het kwaad zijne straf en het goed zijne belooning mede brengt. Volgens zijne opvatting der Nemesis, hadden ook de droomen, gezichten, voorgevoelens en waarzeggingen soms eene diepe beteekenis, en konde men, door hierop te letten, dikwerf veel kwaads voorkomen en zich zelven voor allerhande onheil en tekortkomingen vrijwaren.

Boven de deur zijner gehoorzaal had LINNÉ tot opschrift gekozen de woorden: „Innocue vivite — Numen adest", d. i. „Leeft rechtschapen, want de Heer is nabij"; en, zoo iemand, was hij zeker degeen, die zich geroepen konde voelen, deze les aan zijne leerlingen in te prenten, uit eigen ervaring wetend, welke ommekeer er soms in het leven van een godvruchtig mensch kan plaats hebben, en hoe armoede en verlatenheid gevolgd kunnen worden door overvloed en waardeering. Geheel met die gezindheid in overeenstemming, was ook zijn afkeer om anderen door taal of schrift te krenken of te beleedigen, en het is dan ook van algemeene bekendheid, dat de heftigste aanvallen, die hij dikwerf van zijne wetenschappelijke tegenstanders te verduren had, door hem met stilzwijgen werden voorbijgegaan.

Het zou zeker als eene groote bijzonderheid moge worden aangemerkt, zoo LINNÉ, op het hooge standpunt van roem en eer en van stoffelijken voorspoed, dat hij bereikte, niet aan aanvallen had blootgestaan, welke, meer of minder verdiend, hem in de algemeene achting, welke zijn deel was, eenigermate zouden hebben kunnen doen dalen. Wie mensch is,

is feilbaar; en het zoude wel wonder wezen, zoo de zwakke zijden, die bij elken sterveling zijn aan te wijzen, maar door de bescheiden rol, die velen hier beneden te vervullen hebben, niet altijd in het oog loopen, bij LINNÉ, zoo hoog verheven boven velen, onopgemerkt waren gebleven. Ik verkeer echter thans allerminst in de stemming, U op die zwakke zijden te wijzen, en het beeld, 't welk ik in zijne grootsche omtrekken getracht heb voor U te ontvouwen, van zijn voetstuk te doen dalen, evenmin als het U aangenaam zou wezen, zoo Gij, in stille bewondering verzonken bij de beschouwing van een der beroemdste marmeren kunstgewrochten, uit uwe omgeving gewekt werd door een onverstandige, die U in den sneeuwwitten steen een donkerder plekje wenschte aan te wijzen, naar zijne schatting van niet te miskennen invloed op de waardeering van het geheel.

Vergunt mij dus nog een enkel woord te spreken over de beteekenis van LINNÉ als natuuronderzoeker, opdat het ons duidelijk blijke, wat de wetenschap hem verschuldigd is, en waarom zijn naam het recht heeft, in gulden letteren naast die der grootste natuuronderzoekers te prijken.

Allereerst dan treft het ons, dat LINNÉ, op niet meer dan 28-jarigen leeftijd, een werk in het licht gaf, hetwelk, onder den titel van „Systema Naturæ", op 14 bladzijden folio een overzicht gaf van de wijze, waarop, naar zijne meening, de drie Rijken der Natuur in hoofd- en onderafdeelingen gesplitst moesten worden, en dat dus op klare wijze getuigenis gaf: niet alleen van de ontzachlijke groote hoeveelheid feiten, die hij in zijn brein verwerkt moest hebben, maar tevens van den allergelukkigsten aanleg, hem eigen in het rangschikken van al wat op dieren, planten en mineralen betrekking had. Ook vóór hem hadden er geleerden bestaan, wier geest zich met al het geschapene had bezig gehouden, maar aan LINNÉ komt de eer toe, aan alles wat in den kring van zijn onderzoek was opgenomen eene plaats te hebben aangewezen, blijkbaar zoo zeer in overeenstemming met de toen bekende natuurlijke verwantschap, dat geen ander stelsel met het zijne vergeleken, of daarmede op gelijke lijn gesteld konde worden.

Dat zijne verdeeling bijval vond, kan daaruit worden opgemaakt, dat van zijn „Systema Naturæ" 17 verschillende uitgaven in het licht verschenen, en dat de laatste, dagteekenend van het jaar 1788, in plaats van uit 14 folio, uit niet minder dan 6257 octavo-pagina's bestond. In den loop der 53 jaren, die het werk, steeds vermeerderd, dienst had gedaan, en waarvan het 33 jaren lang door LINNÉ zelven beheerscht was

geworden, waren echter de bouwstoffen voor een nog lateren druk zoo zeer toegenomen, dat geen mensch ze meer overzien kon, en ook hier verdeeling van den arbeid begon gevorderd te worden. Een treffend bewijs voorwaar voor de uitgebreide kennis en energie van den Zweedschen natuuronderzoeker, die, gedurende het derde eener eeuw alles in zich had weten op te nemen, wat over dieren, planten en delfstoffen in zijn vaderland en daar buiten ontdekt en geschreven was.

Ofschoon LINNÉ, zooals ons gebleken is, al wat tot de 3 Rijken der Natuur behoorde, tot een onderwerp van ernstige studie gemaakt had. zoo was het toch reeds aan het begin van zijne loopbaan bemerkbaar, dat de planten, van al het geschapene,hem het meest aantrokken. Aan haar zijn dan ook zijne latere werken meest allen gewijd geweest, en het is aan geen twijfel onderhevig, dat de plaats, hem in de rij der beroemde mannen aangewezen, allereerst haren grond vindt in de uitstekende diensten, door hem aan de zaak van het Plantenrijk bewezen.

De overweldigende invloed, door LINNÉ in de eerste twee derde deelen der vorige eeuw als botanicus uitgeoefend, was in de eerste plaats hierin te zoeken, dat hij alles, wat vóór hem over planten geschreven was, niet alleen tot zijn geestelijk eigendom gemaakt, maar daarenboven zoodanig verwerkt had, dat uit de massa verstrooide waarnemingen één samenhangend geheel was voortgesproten. en de lichtpunten, hier en daar door hem opgemerkt en door anderen ontstoken, onder zijne behandeling en onder den invloed zijner genialiteit, tot zonnen waren aangegroeid.

Al wat CAESALPINUS, MORISON, RAY, TOURNEFORT, RIVIN, voor de verdeeling van het Plantenrijk gedaan, en wat JUNGIUS over het benoemen der plantendeelen geschreven had, werd door LINNÉ tot eene hoogere volkomenheid, en niet zelden tot zulk eene volmaaktheid opgevoerd, dat daaraan later niets meer te verbeteren viel. De bouw der bloemen werd veel beter door hem dan door zijne voorgangers begrepen; de kennis harer onderdeelen in een helderder licht gesteld; meer gepaste, korte, begrijpelijke termen gekozen om de verschillen aan te duiden, in die deelen opgemerkt; eindelijk, een stelsel ter rangschikking door hem ontworpen, nog heden ten dage het Linneaansche stelsel geheeten, 't welk alle vroegere in bruikbaarheid verre achter zich liet, en zelfs nu nog niet gemist kan worden, indien men met een enkelen oogopslag over de waarschijnlijke verwantschap oordeelen wil.

Waar is het, dat tegenwoordig, en reeds sedert vele jaren, de zoogenoemde natuurlijke stelsels, waarin de geslachten der planten tot familiën

worden saamgevat, het Linneaansche verdrongen hebben; maar bij deze erkenning past de herinnering aan het feit, dat LINNÉ-zelf de naar hem genoemde wijze van rangschikken theoretisch zoo weinig volkomen vond, dat hij reeds in 1738 een 65-tal groepen van planten had leeren kennen, waarin met de verwantschap veel strenger rekening was gehouden, en dat deze zelfde groepen al mede den grondslag tot alle latere verdeelingen hebben helpen vormen.

Een der grootste triomfen, door LINNÉ behaald, bestond hierin, dat hij ons planten en dieren, volgens zekere regels, met namen leerde bestempelen, elk uit slechts twee woorden gevormd, en daardoor niet ongelijk aan hetgeen wij, op het gebied onzer eigen maatschappij, met den titel van geslachts- en voornaam wenschen te zien aangeduid. Het verschil bestond slechts hierin, dat, terwijl bij ons eerst de voornaam en later de geslachtsnaam wordt uitgesproken, bij planten en dieren de laatste vooropgezet en de eerste — nu soorts- en niet voornaam geheeten — aan de laatste werd toegevoegd.

Wanneer wij tegenwoordig spreken van Reseda odorata, Viola tricolor, Fuchsia fulgens, Rosa centifolia, denken wij er weinig aan, dat wij over het geheele wereldrond verstaan worden, en met personen van elken landaard over de genoemde planten spreken of briefwisseling kunnen houden, zonder dat er ooit aan eenig gevaar voor verwisseling van de bedoelde met tienduizenden andere gewassen onzer Aarde behoeft gedacht te worden. Op het voetspoor van MORISON en RAY, die het zwaartepunt hunner bemoeiingen op de onderscheiding der soorten, en van RIVIN en TOURNEFORT, die het op de kenschetsing der geslachten gelegd hadden, beproefde het LINNÉ, de denkbeelden dezer mannen tot één geheel te verwerken, en gelukte hem dit niet alleen volkomen, maar streefde hij zijne voorgangers, zoo al niet in zorgvuldigheid van bewerking, dan toch zeer verre vooruit in de kunst om met weinige woorden veel te zeggen, en juist altijd die eigenschappen in het licht te stellen, wier standvastigheid, d. i. wier belangrijkheid door geene andere werd overtroffen. Vraagt gij, mijne Hoorders! hoe men dan vroeger wel te werk ging, toen de tweeledige namen nog niet waren ingevoerd — ik kan U niet beter antwoorden dan U te zeggen: zooals het ons thans zoude gaan, indien de leden van een huisgezin met een, hun door het volk of een geleerde gegeven geslachtsnaam werden aangeduid, maar waaraan dan voor ieder lid afzonderlijk eene reeks van eigenschappen waren toegevoegd, zooals wij gewoon zijn die, als signalement op de paspoorten van reizigers of in po-

litiebladen, ter opsporing van misdadigers, aan te treffen. Ondertusschen is het duidelijk, dat men, door dus te handelen, zich aan het begaan van vergissingen niet onttrekken kan, en dat de noodzakelijkheid, de gebruikte termen nu en dan te wijzigen, naar gelang, in den loop der tijden, twee personen van hetzelfde gezin meer en meer op elkander mochten gaan gelijken, niet kan uitblijven. De gevaren, hier uiteengezet, bestonden voor het planten- en dierenrijk, vóór LINNÉ, in hooge mate; ja, zonder overdrijving kan gezegd worden, dat het benoemen van nieuwe vormen, wier aantal, nadat de lust tot het bezoeken van vreemde landen opnieuw ontwaakt was, allengs was toegenomen, zonder gevaar voor ernstige verwikkelingen, niet had kunnen worden ondernomen, en dat wij thans, nu het aantal van ongeveer 8000 plantensoorten, welke aan LINNÉ bekend waren, tot een 100.000 tal of meer is aangegroeid, in een toestand van volslagen verwarring op het gebied der nomenclatuur zouden leven, bijaldien de reddende hand van den Zweedschen dictator zich niet juist bij tijds over de plantenwereld hadde uitgestrekt.

Al hadde LINNÉ niet meer gedaan dan ons de voorschriften na te laten, volgens welke geslachten en soorten gevormd en benoemd moeten worden, zoo ware dit reeds genoeg geweest om zijn naam aan de vergetelheid te ontrukken en hem eene plaats aan te wijzen onder hen, die zich jegens het nageslacht verdienstelijk hebben gemaakt. Zijne vele beschrijvende werken echter, tientallen van jaren de vraagbaak der Stelselkundigen, en zijne breed opgevatte Philosophia botanica, omtrent wier voortreffelijkheid en helderheid ten allen tijde slechts ééne stem werd vernomen, hebben het hunne daartoe in hooge mate bijgedragen.

Evenals van de meeste groote mannen, kan ook van LINNÉ gezegd worden, dat hij eene school gevormd heeft, en dat daartoe een niet gering getal personen behoord hebben, welke op hunne beurt tot den opbouw van den tempel der wetenschap hebben bijgedragen. Het wordt wel eens, en misschien niet geheel ten onrechte, verzekerd, dat die volgelingen, door des meesters geest doordrongen, bij het goede dat zij te weeg brachten, toch ook tot stoornis in den logischen gang der zaken hebben bijgedragen, omdat zij, met LINNÉ, de stelling bleven huldigen, dat de voornaamste en enkel te waardeeren opdracht van den botanicus daarin bestond: alle bekende soorten uit het plantenrijk nauwkeurig bij name te kennen, en, bij het vinden van nieuwe, deze hare plaats in het stelsel aan te wijzen en daarbij door een nieuwen titel te onderscheiden. LINNÉ was hen met dit denkbeeld krachtig voorgegaan, en na

hem werd het door zijne discipelen, geheel Duitschland en Engeland door, gehandhaafd niet alleen, maar in die mate aan de menigte opgedrongen, dat men nog tegenwoordig den naam van botanicus wel eens bij voorkeur hoort toepassen op hem, die, op eene wandeling of in een bloemhof, de meeste gewassen bij hare namen weet te noemen.

Wij wenschen allerminst deze discipelen in bescherming te nemen, die van hun leermeester tevens de les hadden vernomen, dat zij bij de woorden hüns voorgangers niet moesten zweren, en daarenboven gelegenheid gehad hadden, de verder reikendë denkbeelden van hun tijd te leeren kennen. Maar dit is toch zeker niet meer dan rechtvaardig, dat men LINNÉ niet aansprakelijk stelle voor wat zijne volgelingen hebben misdreven. LINNÉ was de door de natuur aangewezen man om den Augiasstal op het gebied der stelselkunde te reinigen. Als een tweede Hercules volbracht hij die taak op voortreffelijke wijze; maar, zij was zoo veel omvattend en vereischte daarbij zoo veel, en daarbij eene zoo eigenaardige studie, dat hij geene roeping gevoelde, zich tot een tweede wonderwerk aan te gorden, of ook slechts kennis te nemen van hetgeen anderen, als hij baanbrekers ten goede, hadden tot stand gebracht. Aan LINNÉ, den in de kunst van klassificeeren onovertroffen, in bevattelijkheid en helderheid der voorstelling weinig geëvenaarden, natuuronderzoeker kon zulk eene eenzijdigheid — indien zij dien naam, bij zijn leven, al verdiende — niet ten kwade worden geduid, want tot het beproeven van bovenmenschelijken arbeid is niemand geroepen.

Daarom meenen wij, mogen de lauweren, LINNÉ door het voorgeslacht om de slapen gewonden, door ons niet over het hoofd worden gezien — wat zeg ik — verdienen zij door ons verfrischt aan het nageslacht te worden overgeleverd. — Ook voor ons is en blijft hij een overwinnaar in den strijd des levens; een overwinnaar op de baan der wetenschap; een overwinnaar in den kamp om de onsterfelijkheid. Ja waarlijk, zoo lang de vaste korst onzer Aarde bestaan; het dierenrijk hare oppervlakte bevolken; de plantenwereld deze verlevendigen en versieren, en de nederige *Linnaea borealis* de toppen der Noordsche Alpen tooien zal, zoo lang zal ook LINNAEU's naam hier beneden met verheffing worden genoemd.

Zoo ben ik dan aan het einde mijner taak gekomen, en vraag ik mijzelven af, of, ter herinnering aan dezen dag, en daarmede aan de

nagedachtenis van den Zweedschen natuuronderzoeker, niet nog iets meer te doen ware dan datgene, waartoe bijzondere personen in staat mogen worden geacht, en zij, die onze pogingen gesteund hebben, hun penningske hebben bijgedragen. Ik voor mij aarzel niet, daarop toestemmend te antwoorden; en deel ik U dan mede, welken wensch ik gaarne in vervulling zou zien overgaan, dan vind ik U stellig niet onvoorbereid indien ik verklaar, dat de oprichting eener Rijks-Tuinbouwschool de kroon op ons werk en eene schitterende hulde zoude zijn aan den onvergetelijken geleerde, die, zoo hij eene eeuw later geleefd hadde, de onderdaan zoude zijn geweest eener telg van ons veelbemind vorstenhuis. Land- en tuinbouw zijn met ons volksbestaan zoo zeer ineengeweven, dat beiden gelijkelijk aan de belangstelling onzer Regeering mogen worden aanbevolen; en, is deze eenmaal tot de bewustheid gekomen, dat de stichting eener Rijks-Landbouwschool nuttig en noodig mocht heeten, dan is daarmede, naar mijn gevoelen, tevens het denkbeeld uitgesproken, dat eene Rijks-Tuinbouwschool in Nederland niet mag ontbreken, en nog enkel de vraag te beantwoorden, wanneer en waar zullen wij haar in het aanzijn roepen?

Het is hier de plaats niet, dienaangaande adviezen te geven of van raad te dienen. Slechts wat in het hart van velen leeft en door veler mond zou worden uitgesproken, zoo zij in mijne plaats hier het woord voerden, bereike, door mijne stem, ook buiten deze vergadering, het oor onzer landgenooten.

Aan het tot stand komen der school kan niet getwijfeld worden. Of zij echter vroeger of later verrijze, altijd worde met hare oprichting tevens eene hulde beoogd jegens den man, wiens schitterende gaven hier tot rijpheid kwamen, en Nederland drie jaar lang tot het brandpunt maakten eener beweging, welke ten laatste zoude blijken eene hervorming te beoogen, wier vruchten, tot in lengte van dagen, met dankbaarheid zouden worden herdacht.

Door een marmeren gedenksteen in den gevel, zoude aan dien eisch kunnen worden voldaan, mits daarop gegriffeld waren: de gevierde naam — LINNAEUS; de jaartallen 1778 en 1878, en de spreuk, waarin de toekomst der school mocht liggen opgesloten:

F a m a m e x t e n d e r e f a c t i s.

Ik heb gezegd.

